

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERMEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Traut; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelt, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroom, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr C. Veenhof, Harkstede; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

HOOFDARTIKEL: Marcion, het evangelie van den vreemden god. V. — Uit de Schrift: Doode traditie in godsdienst met het levende Woord. (Matth. 26:63.) — Kerke-lijk Leven: „Moet nu 2007 VIII. Over de „Algemeene Genade“. VII. De „Leider“ capituleert... — Even Par-keeren: In de Soep! — Het Boek van de Week: Refor-matorische polemiek. I. — Geestelijke Adviezen: Belijdenis van I. — Ziekte: De Philosophie bij het Creatianisme. VI. — Zending en Evangelisatie: Zendingproblemen van leden. — Stemmen uit onze Kerken: Het Tweede Reveil is wij. III. — Perschoon. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Marcion, het evangelie van den vreemden god.

V.

Marcion en Karl Barth.

Ieder, die dit opschrift leest, kan vragen: hoe wordt deze samenvoeging bedoeld? En daarom willen wij maar direct zeggen, hoe wij deze samen-voeging bedoelen: wij wilden er in uitspreken, dat Marcion en Barth door innerlijke verwantschap bij elkander behooren.

Mag dat uitgesproken worden? Is het wel geoorloofd iemand bij Marcion te voegen, die in zijn grondlegend werk slechts enkele malen spreekt over Marcion en hem slechts één keer met in-stemming aanhaalt?

Is dat wel geoorloofd, als die iemand in het voorwoord op zijn grondlegend werk wel toe-geeft, dat er tusschen hem en Marcion zekere parallellen zijn, maar die dan direct verzoekt nauwkeurig toe te zien en hem niet te vlug als Marcioniet te loven of te berispen en er zich in datzelfde verband vrolijk over maakt, dat de een hem voegt bij Marcion en een ander hem plaatst bij Thomas Münzer of Kaspar Schwenk-feld?⁵⁴⁾

En is dat wel geoorloofd, als die iemand zoo geniaal is als Karl Barth, zoo oorspronkelijk is als Karl Barth, zoo scherp de problemen weet te stellen, en zoo goed de theologische discussie kan voorhelpen als Karl Barth?

En toch doen wij dit. En dan spreken wij natuurlijk niet uit, dat een zoo geniaal man zich vastlegt aan Marcion alleen, en ook niet, dat er geen tegenstellingen zijn tusschen Marcion en hem, maar om daarmee te zeggen, dat ondanks dit alles Karl Barth leeft in den geest van Marcion.⁵⁵⁾

En hierbij wijst ons Barth zelf den weg in dat éne geval, als hij in zijn „Römerbrief“ waar-deerend over Marcion spreekt. Hij doet dit bij zijn verklaring van 7:8—11 en maakt dan de opmer-king, dat Marcion zoo voortreffelijk de verhouding van God tot ons heeft beschreven als de verhouding van een absoluut-vreemde.⁵⁶⁾

En juist dat is de hoofdgedachte bij Marcion en een der hoofdgedachten van Barths theo-logie.⁵⁷⁾

54) Barth, Der Römerbriefs Voorwoord bij den 2en druk, pg. 17, 18.

55) Aldus Prof. Vollenhoven op den 7en Christelijk Socia-len Cursus te Lunteren. Verslag „Rotterdammer“, 11 Sep-tember 1935.

En zoo: Kayser in het reeds aangehaald artikel: Natur und Gott bei Marcion, in Theologische Studien und Kri-tiken 1929, pg. 279—296. Hij schrijft zelfs: Bis zur Gegen-wart hin, bis zu Karl Barth und Friedrich Gogarten hat es keinen christlichen Theologen gegeben, der gewagt hätte, was Marcion gewagt hat, die Religion ganz auf den absoluten Gegensatz von Natur und Gott oder was desselbe sagt, auf den von Furcht und Glauben auf zu bauen, pg. 294.

56) Römer brief 2, pg. 232.

57) Wij gaan dan ook op de Barthiaanse theologie hier niet in. Door Gereformeerden is dit gelukkig reeds vaak ge-daan; ik denk o.a. aan Prof. Schilder, Dr G. C. Berkouwer en A. Janse.

Dat het de hoofdgedachte van Marcion is, is in deze artikelen reeds voldoende uitgesproken. Wij herinneren nog even aan den titel van Harnacks boek: „Marcion, het evangelie van den vreemden God“ en aan zijn uitspraak, dat de nieuwe religie van Marcion dit was, dat de Vreemde tot ons was gekomen. En wij herinneren nog even aan Bousset, die duidelijk laat zien, dat heel de gnosis daar toen vol van was, maar dat niemand scherper dan Marcion heeft uitgesproken, dat God vreemd is en dat de geloovigen zich als vreemden ge-voelen in de wereld.

En het is één der hoofdgedachten der Barthia-ansche theologie. Met Berkouwer⁵⁸⁾ o.a. zien wij als de gedachte bij Barth, dat God God is en blijft ook — juist — in Zijn genade. Helaas bedoelt hij deze uitdrukking niet Schriftuurlijk. God is God: met deze uitdrukking wil Barth hand-haven de vrijheid en soevereiniteit van God — ook deze worden helaas nominalistisch⁵⁹⁾ gezien — en wil hij handhaven de grens tusschen God en mensch. Naar Barths verklaring was het er hem in den „Römerbrief“ om te doen het kwalitatief-oneindig verschil tusschen tijd en eeuwigheid in al z'n consequenties te doen uitkomen. En waar hij de verhouding: tijd — eeuwigheid gelijk stelt met die van mensch en God, kan als zijn hoofd-bedoeling worden gezien het aanwijzen van de nimmer op te heffen grens tusschen den mensch en God. Een volstrekt dualisme, een onvoorwaar-delijke distantie heeft Barth in Paulus' brief ge-hoord. De brief aan de Romeinen heeft tot in-houd: geen synthese tusschen den mensch en God, tusschen tijd en eeuwigheid! De eeuwigheid gaat geen verbinding aan met den tijd. Ze is de crisis van den tijd en van al het tijdelijke en men-schelijke. God is in den hemel en wij menschen op de aarde. Er kan in geen enkel opzicht sprake zijn van vermenging of synthese. Er is alleen antithese, exclusiviteit.⁶⁰⁾

Wij kunnen het ook zoo zeggen⁶¹⁾: „Het gaat er om, of er na den zondeval een rechtsch leven mogelijk is, een tweede omslag, waardoor de mensch weer naar God toegaat. Is dat reëel of niet? Als men zegt: ja, dan komt men in conflict met Barth, die zegt: rechts is er geen mensche-lijk leven, maar alleen geluid Gods, het Woord Gods, de Predigt“.

En we kunnen het ook zoo zeggen:

„De afstand tusschen God en mensch blijft ab-soluut. Inzoverre God dan ook met Zijn Woord in de historie op zou treden en „gestalten“ zou scheppen, zijn ook weer die gestalten onmiddellijk onderworpen aan de crisis, het oordeel, dat van Godswege over alle geschiedenis moet gaan. En van een werkelijk „zakelijk“ binnendringen, bin-nenbreken en verschijnen van de „wereld“ Gods in deze „wereld“ van ons, is geen sprake.

En zelfs als God vleesch wordt, zelfs dan is dat vleesch in deze wereld toch altijd door de zonde beheerscht.“ (Schilder, Wat is de hemel? pag. 30, 31.)

De afstand wordt ook door het geloof niet op-geheven: alles blijft in de crisis. Daarom kan er volgens Barth niet zijn Christelijke politiek en Christelijk sociale actie en daarom veroordeelt Gogarten samenvoegingen als „religie en cultuur, religie en geschiedenis, religie en oorlog, religie en familie, religie en kerk, religie en kunst, enz.: die samenvoegingen hebben geen basis, er is im-mers geen omslag naar God mogelijk? Zelfs over

58) Dr G. C. Berkouwer in „De dialectische theologie“, artikel in het boek: Beproeft de Geesten, pg. 76—124.

59) Hoe heerlijk wij met de tegenstelling realisme en nominalisme Barths theologie kunnen benaderen, toont A. Janse: De nominalistische inslag in de „Kirchliche Dogma-tik“ van K. Barth, Vox theologica, 6e jaarg., nr 4, April 1935.

60) Berkouwer a.a., pg. 81 en 82.

61) Prof. Vollenhoven op den cursus.

de kerk, ja juist over de kerk gaat Gods oordeel: ook door de kerk is er geen band met God. Ook tot een Christelijke ethiek kan Barth zoo niet komen: ethiek is alleen maar mogelijk als critiek over allen ethos!

Meer willen wij van Barths gedachten niet naar voren brengen: de samenvoeging Marcion en Karl Barth in den zin van innerlijke verwantschap is voldoende geïllustreerd. Beiden kunnen ze God als den vreemde, beiden zien heel de wereld in ellende gezonken, beiden hebben eigenlijk geen plaats voor ethiek, en beiden leven daarin en daar-door uit gnostieke grondgedachten.

Misschien mag ik beider verwachting van God heel scherp zoo formuleeren: ze hebben een God, die alleen maar het eeuwige leven kan geven.

Maar dan moeten ze ook beiden door de kerk van Christus worden bestreden. De eerste Christe-lijke kerk heeft haar roeping verstaan en met Marcion heftig gestreden OM HAARS LEVENS WIL! Ik haalde reeds Polycarpus' woord tot Mar-cion aan, toen Marcion door hem erkend wilde worden: „Ja, ik erken u, maar als den eerstge-borene van Satan“.

Diezelfde Polycarpus heeft eens geschreven⁶²⁾: „want ieder, die niet belijdt, dat Jezus Christus in het vleesch is gekomen, is antichristelijk. En wie niet het getuigenis des kruises belijdt, is uit den duivel. En wie de woorden des Heeren naar zijn eigen begeerten verdraait en zegt, dat er geen op-standing noch oordeel is, die is een eerstgeborene van den Satan“. En nu is het mogelijk, dat deze woorden niet op Marcion zelf betrekking hebben, de geest van Marcion wordt er wel in veroordeeld, de geest, die zegt, dat God niet in band kan staan met de wereld, dat God alleen 't eeuwige leven kan geven. Die geest, die de gemeente van Christus al zoo veel kwaad gedaan heeft, bekoort ook nu weer, waar een genie als Barth in dien geest leeft.

Tegenover dien geest moeten wij stellen het vaste Woord Gods en dat Woord Gods spreekt geheel anders. Dat spreekt niet van een God, die geen band kan hebben met de wereld en den mensch: door Zijn immanentie houdt Hij Zich met alles bezig in den kosmos, zelfs met stootige ossen en met gras op een berg, dat door niemand gezien wordt en met het huwelijksleven en met die verachte politiek.

En dat Woord spreekt niet van een God, die alleen maar het eeuwige leven geeft, en daartoe alleen zielen redt: het spreekt van een God, die de harten Zijner kinderen vernieuwt, maar dan ook Zijn kinderen geheel en al in Zijn dienst neemt en hen reeds in dit leven zegent met allerlei zegeningen in Jezus Christus en hen straks met vernieuwd lichaam in een nieuwen hemel en op een nieuwe aarde doet leven.

En dat Woord spreekt niet van een God, die vreemd is, maar van een God, die de menschen maakte naar Zijn beeld en met die menschen wandelde en met hen at en dronk, en dat Woord spreekt van Zijn Zoon, Die ons in alles gelijk werd en Die gezien en gelast is en Die ons door Zijn Geest in gemeenschap stelt met Hem, en aan het Heilig Avondmaal mogen wij Hem zelfs eten en drinken met den mond des geloofs en met Hem vereenigd worden door één Geest, ook al is het, dat Hij in den hemel is, en wij zijn op de aarde.

En die naar dat Woord leeft, vergaat niet voor Hem, die de hoogste Majesteit heeft, maar heeft Hem lief en wandelt met Hem en spreekt met Hem, ook al weet hij, dat hij zich onderwindt, want hij is maar stof en asch.

62) Hoe Barth dan tot kerkstrijd kon komen, cf. Berkou-wer a.a., 116—123.

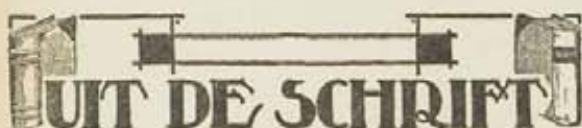
63) Brief aan de Philippiaers (vertaling G. A. v. d. Bergh van Eysinga).

En die naar dat Woord leeft, heeft grooten vrede met zijn grooten God, maar die groote vrede brengt hem tot scherpen strijd om naar den wil van Zijn God te leven op alle terrein: op het terrein der kerk en der wetenschap, in zijn familie-leven en sociale betrekkingen, in de kunst en politiek, in het rekenen en schrijven en het is hem bij alle moeite in dien strijd een liefdedienst, die hem nimmer mag verdrieten en hij hijgt naar de rust, die overblijft voor het volk van God.

Zoo sta ons geloof tegenover het geloof van hen, die van God alleen maar het eeuwige leven verwachten: het geloof in een God, die transcendent, maar ook immanent is, die Zich geopenbaard heeft in de Heilige Schrift en door die openbaring weten wij waarheid omtrent Hem en Zijn werken en ons geloof is ook een geloof in de opstanding des vleesch en in dat geloof genieten wij het goede, dat God in Zijn goedheid ondanks de zonde gelaten heeft en verwachten wij met de zuchtende schepping de heerlijkheid der kinderen Gods.

Strijden wij in dat geloof en voor dat geloof. Het is noodzakelijk, want mag de moderne mensch de speculaties van Marcion vreemd en kras vinden en zijn twee-godenleer verwerpen, de geest van Marcion leeft en niet het minst in hem, die acht, dat Marcion zoo voortreffelijk de verhouding van God tot ons heeft beschreven als de verhouding van 'een absoluut vreemde.

M. VREUGDENHIL.

Dood traditie in conflict met het levende Woord.

Ik bezweer U bij den levenden God, dat Gij ons zegt, of Gij zijt de Christus, de Zoon van God. Matth. 26:63.

De Sanhedristen waren de grafbewaarders van de doode traditie. In de vergadering van den grooten Raad, waarin de Heiland werd gevonnist, kwamen zij in geweldig conflict met het levende, actieve Woord Gods.

Dit werd een strijd op leven of sterven.

Daar zaten over Jezus ten vierschaar de dragers der heilige overlevering, de wachters over de wetten en inzettingen des Allerhoogsten, wier bijzondere taak het was de Messiasbelofte zuiver te bewaren, onder het volk verlangen levendig te houden naar de vervulling daarvan, en zorgvuldig te waken voor het punctuele doorgaan der profetische teksten, en de juiste exegese daarvan.

Dit schijnbaar zoo achtenswaardig college van oude en voornamen mannen bevatte fijne juristen en theologen, de professoren en de Schriftgeleerden, maar ook de mannen van de praktijk, het leekenelement, dragers van het chokmatisch charisma, dus: met levenswijsheid begaafden.

Hun hoogste hartstocht moest zijn de volledige handhaving van de heilige woorden Gods. Doch ontzonken als ze waren aan de waarachtige vreeze des Heeren en aan de binding van Zijn Verbond, konden ze dit alleen beschouwen als een intellectuele, ambtelijke functie, die hun eigen hoogheid streefde, en waarmee zij verdienstelijke wetswerken bijschreven op de rekening Gods.

Er was er maar één, die den hoogen zetel hunner waardigheden had durven aantasten; dat was de nieuw-opgekomen Rabbi uit Nazareth, die met al de minachting van den révolten modernist schennend de hand had uitgestrekt naar hun prachtig systeem van overgeleverde wetten en rechten, en hun gebalsemde woorden-theologie.

Hoe vreemd heeft in hun eerbiedwaardig college de tijding geklonken dat Galileërs tot dezen Jezus van Nazareth durfden zeggen: „Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods!”

Hoe ontstellend dat deze volksmisleider zulke Messias-hulde zich heeft laten welgevallen!

Zoo is achter de deuren van het Sanhedrin het groote conflict gegroeid tusschen het in letters bewaarde Woord Gods, ingepakt in foudralen van patriarchale formules, als kostbaar, maar dood bezit, en het levende, vruchtdragende Woord Gods, zooals dat in de belijdenis der gemeente van Christus zijn kracht ging ontplooiën en nu uit Jezus' eigen mond in profetisch getuigenis beluisterd werd. Zooals de dood het leven haat, en het licht de duisternis, zoo haatten de grafbewaarders van het gebalsemde woord Gods de getuigen van het levende, actief-kragtige en belijders-kweekende Woord van den God des Verbonds, die in Christus Zijn beloften vervulde.

Daarom moesten deze suppoosten van de gesloten crypt der verstarde profetieën hun sleutel-macht wel verdedigen tegenover Hem, die voor zichzelf de kroon der Messiaansche ambten, naar de Schriften opeischt, en zich door Zijn volgelingen laat aanbidden als de vervulde belofte des Ouden Verbonds.

Is het wonder, dat de leden van den grooten Raad in vreugderoos genieten, nu zij dien Nazarener gebonden voor hun vierschaar hebben en kansen vrij zien om zijn sprekenden mond tot zwijgen te brengen? Want de doode woorden

moeten bewaard, maar het levende Woord moet sterven, omdat het lastig is voor den hoogmoed van den zondaar.

Het verachtelijk middel van valsche getuigen is goed genoeg zulk een te dringen naar den dood.

Doch er is maar één deur, waar hij door kan, hier, in het Sanhedrin, waar gewaakt wordt voor de heiligheid Gods, en dat is de deur der godslastering.

Nadat de valsche getuigen te kort schoten, zoowel in valsheid als in getuigenis, heeft de Schriftkennis van Cafafas hem grooten dienst bewezen. Wat de laatste getuigen beweerd hebben aangaande woorden van Jezus over tempelafbraak en tempelopbouw, brengt hem op een vernuftig denkbeeld.

Hij heeft immers nog het zwaard van het Woord Gods, waarvan hij de officieele drager en hanteerder is.

Een Tempelschender is, naar de Schriften, een mensch, die zich aan God vergrijpt. Maar een die van zichzelf proclameert, dat hij Tempelbouwer is, die is een Godslasteraar in volten zin. Naar de Schriften! Want de voorzitter herinnert zich uit Zacharia 6, dat de Messias, de Zoon van God, komen zal om den tempel in meer dan Salomonische pracht te herbouwen. Een mensch, die deze woorden op zichzelf toepast, is des doods schuldig!

Naar de Schriften!

Mel dit Woord Gods in zijn bezoedelde handen vordert de Hooepriester Jezus op een eed om hem weg te kunnen dringen door de poort van den dood. Zwerft hij, dan is hij weg. Dan is er de misdaad.

Ach, hij weet het niet, dat deze vermeende misdaad juist de overwinning is van het Woord Gods.

Want Jezus zelf draagt in zuivere heiligheid ditzelfde Woord Gods en bevestigt het met een eed, die de klok van het evangelie luiden laat over de geheele wereld.

En nu zegeviert, tot troost der Kerk, het Woord Gods. Niet het dood-bewaarde, verstandelijk-ontlede van de koele hoofden der denkers. Maar het echte, het levende, het actieve, dat herten in brand zet met het vuur Gods en geloovigen maakt tot getuigen, tot belijders, die tot hun Heiland zeggen: Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods!

God overwint de doode woorden der ingekapselde schijnvroomheid door het Levende Kerkstichtende Woord.

Nog!!

F. C. M.

„Moet dat nu zóó?” (VIII.)

Dat de leiding in ons kerkelijk leven veelszins zoek is, blijkt ook wel uit de houding, die we innemen tegenover de N(ed.) C(hristelijke) S(tudenten) V(ereeniging). Reeds werd eraan herinnerd, dat een der generale synodes aan allen, die het studentenleven moeten helpen leiden, het ernstige verzoek gedaan heeft, de aan het lidmaatschap dezer vereeniging verbonden bezwaren den studenten onder het oog te brengen, en het lidmaatschap hun ernstig te ontraden. Gronden voor deze aangenomen houding zijn er genoeg; de N.C.S.V. heeft niet op den objectieven inhoud eener belijdenis, doch op het subjectieve feit van het „belijden” (volgens eigen meening of bewering) haar organisatie meer en meer doen steunen; en zoo is ze al verder afgegleden van den christelijken levensbodem (die trouwens als bodem meer en meer hypothetisch genoemd wordt); raakte ze al verder verwijderd van den christelijken gedachtenzucht; kwam ze al verder af te staan van ons leven in al zijn schakeeringen; en bracht ze over heel de linie een schare van volksleiders over Nederland en in de koloniën, die in (hoofdzakelijk) niet-kerkelijke samenleving wel den christennaam voeren, doch intusschen gedachten propageeren, die metterdaad het christelijk geloof vreemd zijn, en er straks tegenover gaan staan. Geen gebied is er, waarop zij niet optreden. De kerk, de literatuur, de politiek (lees maar eens wat de C.D.U.-ers zelf op dit punt royaalweg omtrent hun eigen geboortegeschiedenis meedeelen), het sociale leven, de pers. En die invloed groeit; de verschijning van het nieuwe orgaan „Schouder aan Schouder”, dat immers de bedoeling heeft, de „politiek-protestantsch-christelijke eenheid” (niet van belijdenis, doch van „belijders”) te dienen, wijst in diezelfde richting; ieder weet, welken invloed de N.C.S.V. h.v. onder de christelijk-historischen heeft. Bedenkt men dan nog, hoezeer onder barthiaanschen invloed de bestaande groepeerings al ijveriger en „noodwendiger” haar grenzen uitwisschen, en daarin zich ook hunnerzijds in den N.C.S.V.-stijl laten omwerken, dan krijgt de waarschuwing der synode een met de maand nog verhoogde beteekenis.

Geen geheim nu is het, dat er onder ons zijn, die soms met een openlijke daad, soms ook door het vergoelijken ervan, soms ook door een in het algemeen sprekende neiging tot samengaan met andersdenkenden ook op terreinen, waar principiële afbakening der terreinen vereischt zou zijn, metterdaad dit synodebesluit saboteeren. Ik geloof niet, dat dit opzettelijk geschiedt; het zal misschien niet eens zoo duidelijk voor

hun aandacht hebben gestaan. Maar het feit blijft hetzelfde om.

En nu kan men het zien gebeuren, dat penvoerdere, die in bepaalde gevallen in het uitpluizen van synodale decreten een bewonderenswaardige vaardigheid meegaders bereidheid van geest vertoonen, ten aanzien van dit besluit — dat juist een kwestie van „geest” is! — een totaal anderen „geest” ademen, of doen en helpen „ademen”. Er zijn er, die als het gaat over tuchttoefening inzake afwijkende politieke stroomingen, zich aan een synodale formule willen kunnen vastklemmen, eer ze tot een daad willen komen of doen komen; maar als de „geest” der N.C.S.V. haar verslagene maakt, vergeten zij het bestaande besluit, of gaan er tegen in (men generaliseert hier niet, en specialiseert evenmin). Anderen zijn er, die stelselmatig ook in hun anti-polemiek-leuzen, den eisch tot eenheid op grond van een belijdenis in zijn vermogen tot dringen tegenstaan door praktisch te sturen in de richting van eenheid op grond van het feit des belijden; daarmee onbedoeld of bedoeld sturende in de richting van N.C.S.V.-verlangens. Nauwelijks heeft — soms een geheel andere reden — iemand gevraagd, nu toch maar te zwijgen over bepaalde meeningsverschillen, of juist degenen, die bedoeld synodebesluit toonen te moeten uitsluiten van hun sympathie, betuigen bijval, en vinden zich in hun positie gesterkt; soms bedienen ze zich daarbij — wat die „polemieken” betreft — van argumenten, die een ontstellend gebrek aan inzicht in wat er eigenlijk te doen is in de kerkelijke arena verraden.

Ik wees er in het voorbijgaan op, dat het bedoelde synodebesluit er een is, waarbij het meer om de „geest”, dan om de letter gaat. En dat maakt voor mijn besef de zaak juist van beteekenis; want te tekenen zich nu twee „richtingen” af, die onmiskenbaar zijn, en die toch elkaar maar eens rondweg in de oogen moesten zien. Ook omdat ze hier en daar des kansel beïnvloeden.

K. S.

Over de „Algemeene Genade”.

(Antwoord aan Dr O. Noordmans.)

VII.

In de voorgaande artikelen handelden we over de vraag, hoe gereformeerden de relatie tusschen God, schepper en verlosser zijn en die tusschen zijn maker en hersteller zijn; en in het voorbijgaan stipte we reeds even de kwestie van het menselijk medearbeider-Gods-zijn aan.

Het is duidelijk, dat we ook dit begrip „medearbeider Gods” in het kort dienen te bespreken. Want wie weten wil, hoe en wanneer God de wereld „verloste”, en de „verloste” wereld reeds er is (in beginsel) dan wel of nog „toekomende” is, die zal eerst gereed moeten gekomen zijn met de vraag, welke plaats de mensch in den kosmos heeft. Heeft God den mensch tot zijn medearbeider van den aanvang af geroepen, zeg in het „werkverbond”, dan zal volgens gereformeerde denken de verlossing in Christus hem in het „genadeverbond” juist tot dat medewerkschap weer moeten „verordineeren en bekwalen” (in de historie, heden, gister, morgen). „In beginsel”, zeer zeker. Maar dat toch in de historie.

Geen wonder, dat de vraag naar het begrip „medearbeider Gods” almeer de aandacht wint. Prof. Kohnstamm in zijn „De Heilige” wijdt er een afzonderlijk paragraaf aan, en haalt terecht de gereformeerde theologie in het gesprek over dit onderwerp naar voren. In een perikoop, waarvan wij (lezers van mijn: „Wat is de Hemel?” weten dat) den aanhef niet nauwkeurig geformuleerd achten, zegt hij:

„Gelijk het „werkverbond” naar Gereformeerde opvatting aan het „genadeverbond” voorafging, en blijft het ook van kracht op uitgestrekte terrein”.

Over dat „uitgestrekte” terrein (vergrootende trap) zullen we natuurlijk een woord te spreken hebben; feitelijk ligt daar een der voornaamste punten van geschil tusschen Dr Noordmans en mij. We citeeren Dr Kohnstamm verder:

„Dat juist van Gereformeerde zijde de leer van het „werkverbond” werd ontwikkeld, staat in het nauwkeurig verband met de leer der gemeene gratie en van het beeld Gods in den mensch... Wel heeft Luther, o.a. in zijn leer van het „beroep”, de beteekenis erkend van de taak van den Christen in de Maatschappij, maar reeds in de leer van den Staat deinst hij voor de consequenties daarvan terug, en het latere Lutheranisme heeft zich meer en meer uitsluitend sociologisch georiënteerd”.

We zullen dan ook, voor we verder gaan, een enkel woord zeggen over den mensch als medearbeider Gods. En we zullen daarbij weer uitgaan van de verbondsgedachte. En het verbond zien als grondwettig woord voor alle leven en werken en plaatsaandwijzing van en voor den mensch in den kosmos. Niet alleen voor zijn „zieleleven”, — laat ons den term even gebruiken, als wáre de „ziel” een eigen „provincie” in het leven. Maar ook voor zijn „cultuurleven”.

De verbondsgedachte toch is voor heel de „anthropologie” (bepaling van plaats en beteekenis en roeping van den mensch) van de allereerste beteekenis. In haar licht leert men breken zoowel met Schleiermachers begrip van „religie” (met heel den aankleef van dien), als ook met de opvattingen, die inzake al-of-niet-christelijke cultuur bij Barth en Brunner in hun onderscheiden verhouding tegenover elkander het woord genomen hebben.

Maar omdat we deze week veel ruimte noodig hebben voor andere onderwerpen, breken we ditmaal hier af.

K. S.

het wordt met...
amerhand een...
het „Hoofdkwartier”...
Brouwer...
kwartier” te Utrecht...
Brouwer...
Beweging” meer...
terechte hoofdletters...
te het orgaan...
voor de Beweging...
de feit van die...
den bewusten...
KARAKTERVOLE...
leden, aangekomen...
kort, onopvallende...
organen...
Misschien staat...
wijze van berichten...
schaamt. De van...
beteekent niets...
de heer A. A. M...
Want wat is dat...
leer uitgesproken, die...
recht „bij dit...
meest te VERDIE...
staatsphilosophie...
gedigen”, en de...
al zijn te BEWIE...
staal door een...
heid te brengen...
voeding der je...
sient te beru...
wereld- en...
kapten grond d...
isozophie”,...
wereldoorachte...
Ongemerkt ach...
redijde zonder...
gouwe aangeko...
richtlijnen” niet...
nummer 5 (tot n...
vrijt, laat daarna...
niet voorafgaan...
capitulatie van...
Waar blijven n...
le „politieke list...
ville” volgelingen...
vaarmee men he...
doordat ze op bro...
ek, nadat broche...
schenen waren?...
aandelijk gezegd...
III evenmin iets...
III dit deed. Nu...
bewijzen nu zelf...
III niet af waren...
en teruggenome...
Ja, waar blijft...
part „Bijvoegsel...
haar critici looc...
het, dat hij deze...
van „STAATSLE...
PROEVE”?) w...
pns, de horde v...
had, dat een hoc...
nannetjes-putters

Brochure III v...
Goed.

Maar denken d...
ms bekend is, c...
len willen n...
schapen zijn? D...
heeft zelf verkla...
legen de „hord...
ik zelf dadelijk n...
muk een groote...
EEN OFFICIEEL...
GERE IS”.

Een nuchter m...
die staatsleer (b...
dan met brochur...
rechtiging op i...
niet bedrieg, bli...
Zou de Leiding...
kameraden nu o...
IV eveneens ver...

Intusschen, wi...
bewijzen, dat de

I Hier volgt...
Maart 1936):

Een nieuw Off...
Staatskondige riel...
in den aanvang...
den geestelijken g...
brengen door de...
na over staatsle...
rechtigen.

In plaats van b...
sche) Staatsleer”)...
schijn dezez dage...
Echtlijnen”.

Reeds thans kar...
Material van het...
Zie ook de v...
Proeve. Het nie...
proeve aangedie...
het meer weuden...
laten uitscheiden